

Sprawa C-461/23**Streszczenie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zgodnie z art. 98 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości****Data wpływu:**

24 lipca 2023 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Niedersächsisches Oberverwaltungsgericht (Niemcy)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

4 lipca 2023 r.

Wnioskodawca:

Umweltforum Osnabrücker Land e. V.

Druga strona postępowania:

Landkreis Osnabrück

Przedmiot postępowania głównego

Prawo ochrony środowiska – Dyrektywa 92/43/EWG – Ocena wpływu niektórych planów i programów na środowisko naturalne – Dyrektywa 2001/42/WE – Strategiczna ocena wpływu na środowisko naturalne – Rozporządzenie wyznaczające obszar chronionego krajobrazu – Elementy powodujące obowiązek przeprowadzenia strategicznej oceny wpływu na środowisko naturalne

Przedmiot i podstawa prawna odesłania prejudycjalnego

Wykładnia prawa Unii, art. 267 TFUE

Pytania prejudycjalne

- 1) Czy art. 3 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/42/WE (dyrektywy SOOŚ) w związku z art. 6 ust. 3 dyrektywy 92/43/EWG (dyrektywy siedliskowej) należy interpretować w ten sposób, że wszystkie przepisy aktu prawnego, na

mocy którego państwo członkowskie wyznacza teren jako specjalny obszar ochrony zgodnie z dyrektywą siedliskową, należy uznać, niezależnie od ich odpowiedniej treści regulacyjnej, za bezpośrednio związane z zagospodarowaniem tego terenu lub niezbędne do tego, w związku z czym akt prawny jako plan nie podlega ocenie wpływu na środowisko na podstawie art. 3 ust. 2 lit. b) dyrektywy SOOŚ w związku z art. 6 ust. 3 dyrektywy siedliskowej, czy też należy zastosować odrębne podejście w zależności od treści poszczególnych przepisów, tak aby poszczególne przepisy takiego aktu prawnego jako plan (część planu) były uznawane za bezpośrednio związane z zagospodarowaniem tego terenu lub niezbędne do tego, a inne przepisy tego aktu jako plan (część planu) nie były uznawane za takie?

- 2) W przypadku udzielenia na pytanie pierwsze odpowiedzi w drugim znaczeniu: Czy art. 3 ust. 2 lit. b) dyrektywy SOOŚ w związku z art. 6 ust. 3 dyrektywy siedliskowej należy interpretować w ten sposób, że indywidualny przepis zawarty w akcie prawnym państwa członkowskiego wyznaczającym teren jako specjalny obszar ochrony w rozumieniu dyrektywy siedliskowej, definiującym cele w dziedzinie ochrony oraz ustanawiającym wymogi i zakazy, należy uznać za plan (część planu) niezwiązany bezpośrednio z zagospodarowaniem terenu lub nie będący niezbędny do tego, jeżeli przepis ten, ustanawiając szczególne kryteria i sposoby, wyłącza działania na tym terenie z zakresu ustanowionych wymogów i zakazów, a działania te nie służą bezpośrednio realizacji celów ochrony, lecz należy je uznać za środki zagospodarowania lub utrzymania służące innym celom i mające charakter przedsięwzięcia w rozumieniu art. 6 ust. 3 dyrektywy siedliskowej?
- 3) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie drugie: Czy art. 3 ust. 2 lit. b) dyrektywy SOOŚ w związku z art. 6 ust. 3 dyrektywy siedliskowej należy interpretować w ten sposób, że wystąpienie istotnego pogorszenia danego terenu na mocy przepisu zawartego w akcie prawnym wyznaczającym obszar jako specjalny obszar ochrony w rozumieniu dyrektywy siedliskowej, jak opisano w pytaniu drugim, który w wystarczająco konkretny sposób określa kryteria i sposoby realizacji objętych nim działań związanych z jakością projektu w rozumieniu art. 6 ust. 3 dyrektywy siedliskowej, nie można wówczas uznać za wykluczone, jeżeli prawo krajowe nie przewiduje wymogu uzyskania zezwolenia na te działania, a właściwy organ, ze względu na wspomniany przepis aktu prawnego również odstępuje od uprzedniego zgłoszenia i przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na podstawie art. 6 ust. 3 dyrektywy siedliskowej w indywidualnych przypadkach w odniesieniu do tych działań lub przeprowadza ocenę oddziaływania przedsięwzięcia w indywidualnych przypadkach i wykorzystuje przy tym jako kryterium zgodności przedsięwzięcia to, czy spełnione są kryteria i sposoby zawarte w przepisie opisanym w pytaniu drugim?

- 4) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie drugie: Czy art. 3 ust. 2 lit. b) dyrektywy SOOŚ w związku z art. 6 ust. 3 dyrektywy siedliskowej należy interpretować w ten sposób, że nie należy obawiać się istotnego pogorszenia stanu terenu na podstawie przepisu zawartego w akcie prawnym wyznaczającym teren jako specjalny obszar ochrony w rozumieniu dyrektywy siedliskowej, o którym mowa w pytaniu drugim, jeżeli działalność objęta takim przepisem jest już co do zasady prowadzona od dłuższego czasu, a w każdym razie nie jest możliwe zintensyfikowanie lub rozszerzenie tej działalności na tym obszarze na skutek kryteriów i sposobów jej prowadzenia określonych w tym przepisie?
- 5) Jeżeli na podstawie odpowiedzi na powyższe pytania przyjąć istnienie obowiązku przeprowadzenia oceny wpływu na środowisko na podstawie art. 3 ust. 2 lit. b) dyrektywy SOOŚ w związku z art. 6 ust. 3 dyrektywy siedliskowej ze względu na treść poszczególnych przepisów aktu prawnego wyznaczającego teren jako specjalny obszar ochrony w rozumieniu dyrektywy siedliskowej: Czy art. 3 ust. 3 dyrektywy SOOŚ należy interpretować w ten sposób, że jeżeli wyznaczenie terenu należy uznać za określenie sposobu użytkowania małych obszarów na poziomie lokalnym, organ państwa członkowskiego powinien, na podstawie wcześniejszej klasyfikacji terenu jako terenu mającego znaczenie dla Wspólnoty w rozumieniu art. 4 ust. 2 akapit trzeci dyrektywy siedliskowej, w normalnych okolicznościach przyjąć, że wyznaczenie terenu może w istotny sposób oddziaływać na środowisko?
- 6) Jeżeli po udzieleniu odpowiedzi na powyższe pytania przyjąć, że istnieje obowiązek przeprowadzenia oceny wpływu na środowisko ze względu na treść poszczególnych przepisów aktu prawnego wyznaczającego teren jako specjalny obszar ochrony w rozumieniu dyrektywy siedliskowej: Czy art. 3 ust. 2 lit. b) dyrektywy SOOŚ w związku z art. 6 ust. 3 dyrektywy siedliskowej należy interpretować w ten sposób, że przedmiotem oceny oddziaływania na środowisko powinny być tylko te poszczególne przepisy, czy też taka ocena wpływu na środowisko powinna odnosić się do całej treści aktu prawnego?
- 7) Jeżeli po udzieleniu odpowiedzi na powyższe pytania przyjąć istnienie obowiązku przeprowadzenia oceny wpływu na środowisko ze względu na treść poszczególnych przepisów aktu prawnego wyznaczającego teren jako specjalny obszar ochrony w rozumieniu dyrektywy siedliskowej: Czy art. 4 ust. 1 dyrektywy SOOŚ, zgodnie z którym ocena wpływu na środowisko na podstawie art. 3 tej dyrektywy powinna zostać przeprowadzona w trakcie przygotowywania i przed przyjęciem planu lub programu, należy interpretować w ten sposób, że pominięcie oceny wpływu na środowisko w odniesieniu do planu lub jego elementów nie może zostać uzupełnione w drodze postępowania uzupełniającego po przyjęciu planu lub jego elementów i w ten sposób usunięte uchybienie proceduralne polegające na pominięciu oceny wpływu na środowisko?

Przywołane przepisy prawa Unii

Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (zwana dalej „dyrektywą siedliskową”), w szczególności art. 4 ust. 2 akapit trzeci, art. 6 ust. 3

Dyrektywa 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (zwana dalej „dyrektywą SOOŚ”), w szczególności art. 3 ust. 2, art. 4 ust. 1

Przywołane przepisy krajowe

Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege – Bundesnaturschutzgesetz (ustawa o ochronie przyrody i zachowaniu krajobrazem – federalna ustawa o ochronie przyrody, zwana dalej „BNatSchG”) z dnia 29 lipca 2009 r. (BGBl. I, s. 2542, ostatnio zmieniona przez art. 3 ustawy z dnia 8 grudnia 2022 r. (BGBl. I, s. 2240), w szczególności §§ 22 ust. 2a, 26, 32, 33, 34, 36 BNatSchG

Gesetz über ergänzende Vorschriften zu Rechtsbehelfen in Umweltangelegenheiten nach der EG-Richtlinie 2003/35/EG – Umwelt-Rechtsbehelfsgesetz (ustawa o dodatkowych przepisach dotyczących środków ochrony prawnej w sprawach dotyczących środowiska na mocy dyrektywy 2003/35/WE – ustawa o środkach ochrony prawnej w sprawach dotyczących środowiska, zwana dalej „UmwRG”) w wersji ogłoszenia z dnia 23 sierpnia 2017 r. (BGBl. I, s. 3290, ostatnio zmieniona przez art. 2 ustawy z dnia 14 marca 2023 r. (BGBl. 2023 I nr 71), w szczególności §§ 1 ust. 1 zdanie pierwsze pkt 4, 4, 7 ust. 3 UmwRG

Gesetz über die Umweltverträglichkeitsprüfung (ustawa o ocenie wpływu na środowisko naturalne, zwana dalej „UVPG”) w brzmieniu ogłoszenia z dnia 18 marca 2021 r. (BGBl. I, s. 540, ostatnio zmieniona przez art. 2 ustawy z dnia 22 marca 2023 r. (BGBl. 2023 I nr 88), w szczególności §§ 35–37 UVPG

Verordnung über das Landschaftsschutzgebiet „Bäche im Artland”, in den Städten Quakenbrück, Fürstenau und Bersenbrück sowie den Gemeinden Menslage, Nortrup, Badbergen, Berge, Bippin, Eggermühlen, Kettenkamp, Ankum und Merzen, Landkreis Osnabrück (rozporządzenie w sprawie obszaru chronionego krajobrazu „Strumienie w Artland” w miastach Quakenbrück, Fürstenau i Bersenbrück oraz gminach Menslage, Nortrup, Badbergen, Berge, Bippin, Eggermühlen, Kettenkamp, Ankum i Merzen, powiat Osnabrück (zwane dalej „rozporządzeniem LSG”) z dnia 30 września 2019 r. (Dziennik Urzędowy Powiatu Osnabrück nr 20 z dnia 30.10.2019 R.).

Zwięzłe przedstawienie okoliczności faktycznych i postępowania

- 1 Pytania prejudycjalne zostały podniesione w postępowaniu w sprawie kontroli legalności, w którym wnioskodawca, organizacja zajmująca się ochroną środowiska, uznana zgodnie z § 3 ust. 1 UmwRG, i druga strona postępowania prowadzą spór w przedmiocie skuteczności rozporządzenia w sprawie obszaru chronionego krajobrazu.
- 2 Wyznaczenie obszaru chronionego krajobrazu służy ochronie obszaru faunistyczno-florystyczno-siedliskowego „Strumienie w Artland” (kod terenu DE-3312–331), który znajduje się w regionie naturalnym „Ems-Hunte-Geest i Dümmer-Geestniederung” i obejmuje kilka cieków wodnych oraz przyległe obszary krajobrazowe. Obszar faunistyczno-florystyczno-siedliskowy „Strumienie w Artland” to sieciowy system cieków wodnych z częściowo bardzo zbliżonymi do naturalnych strumieniami, które są ważnym siedliskiem gatunków ryb wymienionych w załączniku II do dyrektywy siedliskowej. Przestrzenie związane ze strumieniami są lasy, korytarze ekologiczne i torfowiska, które są typami siedlisk o znaczeniu priorytetowym lub niepriorytetowym w rozumieniu dyrektywy siedliskowej.
- 3 W procedurze ustanowienia rozporządzenia LSG druga strona postępowania zapewniła udział społeczeństwa poprzez wyłożenie projektu rozporządzenia i związanych z nim map oraz uzasadnienia, a także zaangażowała m.in. wnioskodawcę, który zgłosił uwagi do projektu rozporządzenia w piśmie z dnia 19 lutego 2019 r. Przed wydaniem rozporządzenia w sprawie LSG nie została przeprowadzona strategiczna ocena wpływu na środowisko wraz z przygotowaniem raportu środowiskowego lub wstępnej oceny wpływu na środowisko.
- 4 Rozporządzenie LSG weszło w życie po jego opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym drugiej strony postępowania w dniu 31 października 2019 r. Reguluje, między innymi, zakaz działań, które zmieniają charakter obszaru lub są sprzeczne z celem ochronnym tego rozporządzenia, a także wymienia działania i zastosowania, które są wyłączone z tego zakazu.
- 5 W dniu 13 października 2020 r. wnioskodawca złożył wniosek o kontrolę legalności w odniesieniu do rozporządzenia LSG. Zgodnie z prawem krajowym uznana organizacja zajmująca się ochroną środowiska może – z zastrzeżeniem możliwości sprostowania zgodnie z § 4 ust. 1b UmwRG – domagać się unieważnienia decyzji w sprawie przyjęcia planów i programów, jeżeli wymagana strategiczna ocena wpływu na środowisko lub wstępna ocena wpływu na środowisko nie została przeprowadzona ani dokonana w późniejszym terminie (§ 4 ust. 4 zdanie pierwsze w związku z § 1 zdanie pierwsze pkt 1 UmwRG).
- 6 Sąd odsyłający stawia sobie pytanie, czy z dyrektywy SOOŚ i dyrektywy siedliskowej wynika, że strategiczna ocena wpływu na środowisko musi zostać przeprowadzona przed przyjęciem rozporządzenia w sprawie obszarów ochrony

przyrody, takiego jak niniejsze, na podstawie § 36 UVPG w związku z § 36 ust. 1 pkt 2 i § 34 ust. 1 pkt 1 BNatSchG, a w każdym razie, że państwo członkowskie musi zdecydować, czy przeprowadzić taką ocenę. W tym względzie istotna jest wykładnia unijnych przepisów art. 3 ust. 2 lit. b) dyrektywy SOOŚ w związku z art. 6 ust. 3 dyrektywy siedliskowej, na których opierają się przepisy krajowe oraz odpowiedzi na pytania przedstawione w tym zakresie.

Zwięzłe przedstawienie uzasadnienia odesłania prejudycjalnego

- 7 Podobne pytania pojawiają się w wielu postępowaniach w sprawie kontroli legalności, toczących się przed sądem odsyłającym. Od odpowiedzi na te pytania zależy ocena skuteczności dużej części rozporządzeń dotyczących ochrony obszarów faunistyczno-florystyczno-siedliskowych w Dolnej Saksonii (tylko tutaj dotyczy to 385 obszarów faunistyczno-florystyczno-siedliskowych) i prawdopodobnie w innych częściach Republiki Federalnej Niemiec. Daleko idące konsekwencje prawne są również możliwe w przypadku podobnie sformułowanych aktów prawnych z innych państw członkowskich.
- 8 W odniesieniu do stosowania art. 3 ust. 2 lit. b) dyrektywy SOOŚ w związku z art. 6 ust. 3 dyrektywy siedliskowej do niniejszego rozporządzenia LSG sąd odsyłający, powołując się na orzecznictwo Trybunału (wyrok z dnia 12 czerwca 2019 r., CFE, C-43/18, EU:C:2019:483, pkt 39 i 46) zakładają, że rozporządzenie to mieści się w pojęciu „planów i programów” w rozumieniu art. 2 lit. a) dyrektywy SOOŚ, a także należy je uznać za „plan” w rozumieniu art. 6 ust. 3 dyrektywy siedliskowej.
- 9 W przedmiocie pytania pierwszego: Sąd odsyłający zastanawia się, jak należy rozumieć wywody Trybunału w wyroku z dnia 12 czerwca 2019 r., CFE, C-43/18, EU:C:2019:483, pkt 49 i 50 i skłania się ku podejściu, zgodnie z którym znaczenie ma treść poszczególnych przepisów zawartych w akcie prawnym wyznaczającym specjalny obszar ochrony. Zgodnie z motywami dyrektywy siedliskowej należy dokonać odpowiedniej oceny każdego planu lub programu mogącego mieć istotny wpływ na cele w zakresie ochrony terenu, który został wyznaczony lub też zostanie wyznaczony w przyszłości.
- 10 Według Komisji użyty w art. 6 ust. 3 dyrektywy siedliskowej termin „zagospodarowanie” należy rozumieć w sensie wykładni zawartej w art. 6 ust. 1 tej dyrektywy. W związku z tym tylko te działania, które są bezpośrednio związane lub niezbędne do realizacji celów ochrony danego obszaru, będą objęte przywilejem zagospodarowania terenu. Plany miały być rozpatrywane oddzielnie, jeśli zawierały inne elementy oprócz elementów związanych z ochroną (por. zawiadomienie Komisji, C(2018)7621 final, s. 44 i nast.).
- 11 Zdaniem sądu odsyłającego w tym sensie przepisy aktu prawnego wyznaczającego obszar jako specjalny obszar ochrony są bezpośrednio związane z zarządzaniem tym obszarem w zakresie, w jakim dotyczy to wyznaczenia ochrony jako takiej, określenia celów ochrony i założeń ochrony oraz

ustanowienia wymogów i zakazów z tym związanych. O ile taki akt prawny jak obecne rozporządzenie LSG wyłącza ponadto szereg działań, takich jak utrzymanie wód, rybołówstwo, rolnictwo i leśnictwo, z zakresu stosowania nałożonych zakazów, określając konkretne kryteria i warunki, wydaje się wątpliwe, czy takie regulacje są nadal bezpośrednio związane z realizacją celów ochrony obszaru lub są do tego niezbędne. Kwestia tego, czy te wyłączone działania są niezbędne do utrzymania lub poprawy stanu ochrony typów siedlisk i gatunków występujących na tym obszarze w rozumieniu „zarządzania ochroną” (por. zawiadomienie Komisji, C(2018)7621 final, s. 44), czy też przepisy dotyczące wyłączeń służą temu, aby nie ograniczać tych działań w sposób nieproporcjonalny i uniknąć zbyt daleko idących zakazów, wymaga zbadania ich treści.

- 12 Zdaniem sądu odsyłającego zróżnicowane podejście do zasad zawartych w akcie prawnym dotyczącym ochrony specjalnego obszaru ochrony jest również konieczne na podstawie orzecznictwa Trybunału dotyczącego umów Natura 2000 (wyrok z dnia 4 marca 2010 r., Komisja/Francja, C-241/08, EU:C:2010:114, pkt 51).
- 13 W przedmiocie pytania drugiego: Sąd odsyłający ma tutaj na myśli takie przepisy, które zezwalają na działania na danym obszarze, które same w sobie nie mogą być uznane za środki wyłącznie związane z „gospodarowaniem ochroną”. Przykładem takiego środka gospodarowania ochroną - nieuregulowanego w przedmiotowym rozporządzeniu LSG – byłby wypas wymagany do zachowania siedliska przyrodniczego typu 4030 – suche wrzosowiska europejskie. Sąd odsyłający zakłada, że przepisy dotyczące wyłączeń, o których mowa w omawianym rozporządzeniu LSG, służą umożliwieniu, w pewnych ramach, kontynuacji dotychczasowych sposobów korzystania ze środowiska na danym obszarze, które ostatecznie służą celom gospodarczym (wyłączenia dotyczące rybołówstwa, użytkowania gruntów rolnych i leśnictwa) lub działaniom konserwacyjnym mającym na celu zapewnienie funkcjonalności hydraulicznej jednolitych części wód (wyłączenie dotyczące utrzymania jednolitych części wód), tak aby prawa właścicieli i uprawnionych użytkowników, których dotyczy status ochronny, nie były nieproporcjonalnie ograniczone. Działania te, które są wyłączone z zakazów rozporządzenia LSG, mogą mieć charakter przedsięwzięcia, gdy są przeprowadzane w indywidualnych przypadkach, ze względu na szeroką, związaną z oddziaływaniem koncepcję pojęcia przedsięwzięcia zgodnie z art. 6 ust. 3 dyrektywy siedliskowej. Trybunał orzekł już w tej kwestii, że zwykłą działalność rolniczą, taką jak nawożenie gruntów Natura 2000 lub w ich pobliżu (zob. wyrok z dnia 7 listopada 2018 r., Coöperatie Mobilisation for the Environment i in., C-293/17 i C-294/17, ECLI:EU:C:2018:882, pkt 76) albo eksploatacja zasobów leśnych (zob. wyrok z dnia 17 kwietnia 2018 r., Inter-Environnement Wallonie i Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen, C-441/17, ECLI:EU:C:2018:255, pkt 123 i nast.) można zakwalifikować jako przedsięwzięcie w rozumieniu art. 6 ust. 3 dyrektywy siedliskowej. Najwyraźniej takie działania można uznać za niezwiązane z zagospodarowaniem terenu lub niebędące do tego niezbędne i mogące, w stosownych przypadkach, znacząco

wpływać na teren indywidualnie lub w połączeniu z innymi planami i przedsięwzięciami.

- 14 W przedmiocie pytania trzeciego: W przypadku planu (części planu), który nie jest bezpośrednio związany lub konieczny do zagospodarowania terenu decydującym czynnikiem przy ustalaniu, czy ocena skutków dla obszaru w rozumieniu art. 6 ust. 3 dyrektywy siedliskowej musi zostać przeprowadzona przed przyjęciem planu, jest to, czy plan, indywidualnie lub w połączeniu z innymi planami i przedsięwzięciami, może w istotny sposób oddziaływać na dany obszar. W razie wątpliwości, zgodnie z orzecznictwem Trybunału, taka ocena skutków musi zostać przeprowadzona (zob. wyroki: z dnia 7 września 2004 r., Waddenvereniging i Vogelbeschermingsvereniging, C-127/02, EU:C:2004:482, pkt 44), z dnia 29 lipca 2019 r., Inter-Environnement Wallonie i Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen, C-411/17, EU:C:2019:622, pkt 134).
- 15 Zgodnie z orzecznictwem Bundesverwaltungsgericht (federalny sąd administracyjny, Niemcy) możliwość naruszenia obszaru Natura 2000 przez rozporządzenie w sprawie obszarów chronionych może istnieć tylko wtedy, gdy rozporządzenie zawiera wystarczająco wiążące szczegółowe wymogi, na podstawie których można ocenić naruszenie obszaru (por. BVerwG, wyrok z dnia 26 stycznia 2023 r. – 10 CN 1.23 i in. – ECLI:EN:BVerwG:2023:260123U10CN1.23.0, pkt 17). Sąd odsyłający uznaje ten wymóg za spełniony. Prowadząc działania możliwe dzięki przepisom dotyczącym wyłączeń zawartym w rozporządzeniu LSG, nie można od samego początku wykluczyć pogorszenia stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków będących przedmiotem zainteresowania społeczności występujących na tym obszarze. Oprócz środków w ramach dozwolonego zachowania cieków wodnych, środki zarybiania dozwolone w rozporządzeniu LSG mogą również prowadzić do pogorszenia stanu gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty wymienionych w tym rozporządzeniu. To samo odnosi się do działań związanych z prawidłowym rolnictwem wyłączonych przez rozporządzenie LSG, gdzie wątpliwe jest, czy przepisy są wystarczające, aby odpowiednio zapobiegać zrzutom nawozów i środków ochrony roślin do wód chronionych. Nawet przy wyłączeniu prawidłowej gospodarki leśnej nie jest jasne, czy ograniczenia w rozporządzeniu LSG są wystarczające, aby uznać pogorszenie stanu typów siedlisk leśnych wymienionych w tym rozporządzeniu za wykluczone.
- 16 Zdaniem sądu odsyłającego, przed realizacją przedsięwzięcia, dla którego należy przeprowadzić uprzednią ocenę oddziaływania zgodnie z wymogami art. 6 ust. 3 dyrektywy siedliskowej, ocena oddziaływania musiałaby zostać przeprowadzona albo na poziomie indywidualnym, albo – jeżeli odstąpiono od przeprowadzenia oceny oddziaływania lub standard oceny został z góry określony w rozporządzeniu w sprawie wyłączeń – na poziomie planu wyższego szczebla. Ze względu na powiązanie art. 6 ust. 3 dyrektywy siedliskowej z art. 3 ust. 2 lit. b) dyrektywy SOOŚ, formalna ocena na poziomie planu powinna zostać przeprowadzona zgodnie z wymogami proceduralnymi art. 4–9 dyrektywy SOOŚ. Sąd odsyłający nie jest w stanie zaakceptować argumentu, że ustawodawca już

w konkretnym sformułowaniu przepisów o wyłączeniach zawartych w rozporządzeniu LSG zweryfikował, że wyłączone działania w konkretnej, nadal dozwolonej formie nie są sprzeczne z zakazem pogarszania stanu wynikającym z art. 6 ust. 2 dyrektywy siedliskowej. W aktach brak jest dokumentacji takiego badania.

- 17 W przedmiocie pytania czwartego: Należy przyjąć, że działalność związana z utrzymaniem cieków wodnych, rybołówstwem, użytkowaniem gruntów rolnych i leśnictwem wyłączona z zakresu dyrektywy siedliskowej na obszarze „Strumienie w Artland” była tam prowadzona już od dłuższego czasu, zanim obszar ten został wpisany na listę terenów mających znaczenie dla Wspólnoty zgodnie z art. 4 ust. 2 akapit trzeci dyrektywy siedliskowej, a obszar ten został następnie wyznaczony jako obszar specjalnej ochrony zgodnie z art. 4 ust. 4 dyrektywy siedliskowej w będącym przedmiotem sporu rozporządzeniu LSG. Ponadto ograniczenia przewidziane w rozporządzeniu LSG prawdopodobnie oznaczają, że intensyfikacja lub rozszerzenie działalności objętej zwolnieniem nie jest już możliwe.
- 18 Z jednej strony można z tego wywnioskować, że w każdym razie obecny stan ochrony terenu mógł również rozwinąć się pod ciągłym wpływem przedmiotowych działań na tym terenie. Z drugiej strony sąd odsyłający zastanawia się, w jakim zakresie w tym kontekście powinno być brane pod uwagę orzecznictwo Trybunału dotyczące braku obowiązku przeprowadzenia oceny oddziaływania w rozumieniu art. 6 ust. 3 dyrektywy siedliskowej na poziomie poszczególnych przedsięwzięć w przypadku przedsięwzięć ciągłych lub jednolitych. Orzecznictwo to zakłada, że miejsca i warunki wykonywania rozpatrywanych działań są identyczne (zob. wyroki: z dnia 12 marca 2018 r. w sprawach połączonych C-293/17 i C-294/17 Coöperatie Mobilisation for the Environment i in., C-293/17 i C-294/17, EU:C:2018:882, pkt 81 i nast.).
- 19 W przedmiocie pytania piątego: Zgodnie z orzecznictwem Trybunału, aby dany plan mógł zostać zakwalifikowany jako środek określający użytkowanie małego obszaru na poziomie lokalnym, musi on zostać opracowany lub przyjęty przez organ lokalny, a dany obszar musi być małych rozmiarów, proporcjonalnie do właściwości terytorialnej organu lokalnego (wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r., Associazione Italia Nostra Onlus, C-444/15, EU:C:2016:978, pkt 68). W tym sensie pozwany wskazuje, że obszar faunistyczno-florystyczno-siedliskowy „Strumienie w Artland” ma powierzchnię około 1095 ha (10,95 km²), podczas gdy powiat Osnabrück ma powierzchnię około 2121 km². Jednak w podejściu czysto ilościowym większość obszarów faunistyczno-florystyczno-siedliskowych prawdopodobnie zostałaby uznana za małe obszary w rozumieniu art. 3 ust. 3 dyrektywy SOOŚ.
- 20 Zakładając, że wymogi art. 3 ust. 3 dyrektywy SOOŚ są spełnione, należałoby wyjaśnić, czy organ państwa członkowskiego ma obowiązek zakładać istnienie potencjalnie znaczącego wpływu na środowisko. Zdaniem sądu odsyłającego, w przypadku wyznaczenia obszaru Natura 2000 na podstawie statusu ochrony

wynikającego z prawa UE wraz z włączeniem tego obszaru do wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty, należy zasadniczo założyć znaczący wpływ na środowisko, jeżeli dany obszar ma zostać sklasyfikowany jako mały obszar na poziomie lokalnym w rozumieniu art. 3 ust. 3 dyrektywy SOOŚ.

- 21 W przedmiocie pytania szóstego: Odpowiedź na to pytanie w niniejszej sprawie zależy od tego, czy zgodnie z prawem Unii nieprzeprowadzenie strategicznej oceny wpływu na środowisko może wpłynąć na skuteczność całego planu, czy tylko jego części. Co więcej, odpowiedź na to pytanie ma istotne znaczenie praktyczne dla organów przygotowujących i przyjmujących plany w rozumieniu dyrektywy SOOŚ.
- 22 W przedmiocie pytania siódmego: Sąd odsyłający zwrócił się do Trybunału o wyjaśnienie w tym zakresie, czy jego rozważania dotyczące dopuszczalności oceny oddziaływania na środowisko *ex post* w celu legalizacji konkretnych przedsięwzięć w rozumieniu dyrektywy OOS można również przenieść na programy i plany w rozumieniu dyrektywy SOOŚ, które mają bardziej ogólny charakter i przy przyjmowaniu których istnieje większa swoboda niż w przypadku zatwierdzania konkretnych przedsięwzięć w rozumieniu dyrektywy OOS. Wyniki oceny oddziaływania na środowisko zgodnie z wymogami art. 4–9 dyrektywy SOOŚ mają znaczący wpływ na zakres przyjęcia ogólnego programu i planu w rozumieniu dyrektywy SOOŚ, tak więc w przypadku późniejszej „otwartej” oceny wpływu na środowisko można zazwyczaj rozważyć również istotne zmiany w już przyjętym planie lub programie. Wskazuje to, że – w przeciwieństwie do oceny wpływu na środowisko dla projektów związanych z przedsięwzięciami na mocy art. 4–10 dyrektywy OOS - ocena wpływu na środowisko dla planu lub programu na mocy art. 4–9 dyrektywy SOOŚ nie może zostać przeprowadzona po jego przyjęciu; należy raczej założyć nowy plan lub program, a ocena wpływu na środowisko na mocy art. 4–9 dyrektywy SOOŚ musi zostać przeprowadzona w trakcie jego przygotowywania i przed jego przyjęciem.
- 23 Z drugiej strony, jeśli kroki proceduralne strategicznej oceny wpływu na środowisko mogą być również uzupełnione w odniesieniu do planu lub programu bez konieczności opracowania lub przyjęcia nowego planu lub programu, powstaje pytanie, czy można to zrobić tylko na tych samych wąskich warunkach, co w przypadku uzupełnienia dotyczącej przedsięwzięcia oceny wpływu na środowisko zgodnie z dyrektywą OOS.